

Antonio Gramsci: *Poznámky o Machiavellim, politice a moderním státu*, Praha: Svoboda 1970, s. 163-164.

## POZNÁMKY O MEZINÁRODNÍ POLITICE

*Pojem velmoci.* Prvky pro zjištění hierarchie moci mezi státy: 1. rozsah území; 2. hospodářská síla; 3. vojenská síla. Způsob, jímž se vyjadřuje skutečnost, že určitý stát je velmocí, je dán možností vtisknout státní činnosti autonomní rozměr, který ovlivňuje ostatní státy, jež mu podléhají a jež ho odrážejí. Velmoc je hegemonní mocnost, je vůdcem a hlavou systému spojeneckých svazků a dohod většího či menšího rozsahu. Vojenská síla shrnuje hodnotu územního rozsahu (pochopitelně s přiměřeným obyvatelstvem) a hospodářského potenciálu.

U územního prvku je třeba konkrétně zkoumat zeměpisnou polohu. U hospodářské síly je třeba rozlišovat průmyslovou a zemědělskou kapacitu (výrobní síly) od kapacity finanční. „Nevažitelným“ prvkem je „ideologická“ pozice, kterou země zaujímá ve světě v každém daném okamžiku, do jaké míry je považována za představitelku pokrokových sil dějin (příklad Francie za revoluce 1789 a napoleonského období).

S těmito prvky se počítá v perspektivě války. Mít všechny prvky, které (v mezích toho, co je předvídatelné) dávají jistotu vítězství, znamená mít potenciál diplomatického tlaku velmoci, tj. to znamená dosáhnout z části výsledků vítězné války, aniž je třeba bojovat.

V pojmu velmoci je třeba také brát zřetel na prvek „vnitřního klidu“, tj. stupeň a intenzitu hegemonní funkce vedoucí skupiny. Tento prvek je třeba hledat při hodnocení moci každého státu, avšak nabývá větší důležitosti při úvahách o velmocích. Nemá význam připomínat dějiny antického Říma a vnitřní boje, které mu nezabránily ve vítězné expanzi atd. Kromě jiných odlišných prvků stačí zvážit to, že Řím byl jedinou velmocí v této epoše a že se nemusel obávat konkurence mocných soupeřů po zničení Karthaga. Mohlo by se však říci, že čím silnější je policejní aparát, tím slabší je vojsko, a že čím slabší (tj. relativně zbytečnější) je policie, tím silnější je armáda (vzhledem k perspektivě mezinárodního boje).

Je ještě možná v moderním světě kulturní hegemonie jednoho národa nad jinými národy? Anebo je již svět natolik sjednocený ve své ekonomickosociální struktuře, že určitá země, i když může mít „chronologicky“ iniciativu v nějaké obnově, nemůže si zachovat „politický monopol“, a tedy využívat tohoto monopolu jakožto základny hegemonie? Jaký význam tedy může dnes mít nacionalismus? Není možný jen jako ekonomický a finanční imperialismus, nikoli však již jako „občanské prvenství“ nebo politická a intelektuální hegemonie?

Rozhodující měřítko pro to, co je třeba rozumět velmocí, je dáno válkou. Pojem velmoci je úzce vázán na válku. Velmocí je onen stát, který jakmile vstoupil do systému spojeneckých svazků pro vedení války (a dnes každá válka předpokládá systémy antagonistických sil), dokáže v okamžiku míru uchovat tento poměr sil se spojenci, aby byl s to posoudit úmluvy a sliby učiněné na počátku válečného tažení. Avšak stát, který potřebuje ke vstupu do války velké půjčky, potřebuje neustále zbraně a munici pro své vojáky, proviant pro armádu a civilní obyvatelstvo, lodě pro transporty, který tedy nemůže vést válku bez neustálé pomoci svých spojenců a který nějaký čas po válce potřebuje ještě pomoc, zvláště v potravinách, úvěrech, nebo potřebuje jiné formy finanční podpory, jak tento stát může být rovný svým spojencům a donutit je, aby zachovávali smlouvy? Podobný stát je takzvanou velmocí jen na diplomatických listinách, ale ve skutečnosti je považován za pravděpodobného dodavatele lidí pro koalici, která má nejen prostředky k vydržování vlastních vojenských sil, nýbrž k financování vojenských sil ostatních spojenců.

„Tak italská politika, která míří ke stále stejnému cíli, byla vždy přímočará. A její domnělé výkyvy byly ve skutečnosti určovány jen nejistotami a rozpory druhých, jak to je nevyhnutelné na

mezinárodním poli, kde je nekonečně mnoho prvků, jež se střetávají.“<sup>1</sup> Je naprosto pravda, že prvků mezinárodní rovnováhy je obrovské množství, ale právě proto systém musí být uspořádán tak, aby přes vnější kolísání vlastní linie nekolísala (je obtížné definovat, co se rozumí v takovém případě kolísáním: že nemůže být chápáno mechanicky po způsobu vesnických lékárníků nebo s logickou důsledností čistě formální). Linie hegemonního státu (tj. velmoci) „nekolísá“, protože tento stát sám určuje vůli druhých, a není určována, protože politická linie je založena na tom, co je trvalé a co není nahodilé a bezprostřední, a přihlíží k vlastním zájmům a zájmům ostatních sil, které rozhodným způsobem přispívají k vytvoření systému a rovnováhy.

Podle hlavy italské vlády: „Velmoci se třídí podle válečného loďstva.“ Je třeba poznamenat, že válečná loďstva mohou být v kterémkoli okamžiku měřena na základě absolutního matematického systému, což nelze provést u pozemních armád. Připomenout epigram Anatola France: „Všechny armády jsou na světě první. Ale pro válečné námořnictvo platí počet lodí.“

*O původu válek.* Jak je možné říci, že války mezi státy mohou mít původ v bojích uvnitř každého jednotlivého národa? Je jisté, že v každém národě musí existovat jistý (a pro každý národ specifický) výraz zákona určitých proporcí ve složení společnosti. Různé skupiny musí tedy být v jistých vztazích rovnováhy, jejíž radikální narušení by mohlo vést ke společenské katastrofě. Tyto vztahy se mění podle toho, zda nějaká země je převážně zemědělská nebo průmyslová a podle různých vývojových stupňů materiálních produktivních sil a životní úrovně. Vedoucí skupina směřuje k udržení rovnováhy příznivé nejen pro své zachování, nýbrž pro své zachování v určitých podmínkách rozkvětu, a dokonce i narůstání těchto podmínek. Poněvadž však sociální plocha každé země je omezená, bude podněcována k tomu, aby ji rozšířila v koloniálních oblastech a oblastech svého vlivu a aby tedy vstoupila do konfliktu s ostatními vedoucími skupinami, které usilují o tentýž cíl. Expanze by se musela dívat na jejich účet, poněvadž i zeměkoule je omezená. Každá vedoucí skupina směřuje in abstracto k rozšíření základů pracující společnosti, z níž čerpá nadhodnotu, ale abstraktní tendence se mění v konkrétní a bezprostřední, jakmile se čerpání nadhodnoty na její historické základně stalo obtížné nebo nebezpečné, přesahuje-li určité meze, které jsou ovšem nedostačující.

---

<sup>1</sup> Aldo Valen, „Corriere della Sera“ z 12. května 1932.